

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ**ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΟΠΟΥΛΟΣ (1878-1961)
Ο ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΟΣ «ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ»****Παναγιώτης Αντ. Γεωργακόπουλος**

Ο καθηγητής Κωνσταντίνος Λογοθετόπουλος είναι ο διαπρεπής γιατρός, δάσκαλος και θεμελιωτής της σύγχρονης Γυναικολογίας στην Ελλάδα που όμως αμαύρωσε την ιστορία του γιατί συνεργάστηκε με τους ναζί κατακτητές στη διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Έτσι η υστεροφημία του είναι δικαίως αυτή του δούλου του ισοβίτη πρωθυπουργού που επισκιάζει την εικόνα του διακεκριμένου καθηγητή και παραγράφει όλη του την προσφορά στην Επιστήμη και ιδιαίτερα στην ελληνική Γυναικολογία (εικόνα 1).

Ο Λογοθετόπουλος γεννήθηκε στο Ναύπλιο το 1878 και μετά τις εγκύκλιες σπουδές του στην Ελλάδα αναχώρησε για το Μόναχο όπου σπούδασε Ιατρική. Εκεί διέμενε στο σπίτι της μετέπειτα συζύγου του, όπως αναφέρεται πιο κάτω. Μετά την αποφοίτησή του το 1903 ειδικεύτηκε στη Μαιευτική και Γυναικολογία και έγινε στην αρχή βοηθός και μετά επιμελητής (1905) στην Κλινική του Καθηγητή Amann. Στη συνέχεια αναγορεύτηκε Υφηγητής στη Β' Πανεπιστημιακή Μαιευτική και Γυναικολογική Κλινική του Μονάχου. Συγχρόνως διορίστηκε προϊστάμενος του Παθολογοανατομικού Εργαστηρίου της ίδιας Κλινικής. Πέντε χρόνια αργότερα (1910) επέστρεψε στην Ελλάδα.

Αμέσως ιδρύει ιδιωτική Χειρουργική Μαιευτική και Γυναικολογική Κλινική δύναμης 40 κλινών, την οποία διατηρεί μέχρι το 1925. Το 1913 όταν επέστρεψε από το πολεμικό μέτωπο παραχώρησε την κλινική του για τη δωρεάν περίθαλψη 50 αξιωματικών τραυματιών.

Κατά τους βαλκανικούς πολέμους υπηρέτησε στον ελληνικό στρατό ως χειρουργός με το βαθμό του λοχαγού-ιατρού στο Γ' Στρατιωτικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης και μετά στο χειρουργείο της Σκάλας Σταυρού. Απολύθηκε το 1916 αλλά το 1922 κλήθηκε πάλι να υπηρετήσει στο Στρατιωτικό Νοσοκομείο Αθηνών. Για την προσφορά του τιμήθηκε με πολεμικά μετάλλια και με το παράσημο του Αργυρού Σταυρού του Σωτήρα.

Τον Ιούλιο του 1922 εκλέγεται από την Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών τακτικός Καθηγητής της Γυναικολογικής Κλινικής. Συγκεκριμένα τη χρονιά αυτή ο οργανισμός του Πανεπιστημίου μετέβαλε την Έδρα της Μαιευτικής σε Έδρα Μαιευτικής και Γυναικολογίας και το Δημόσιο Μαιευτήριο σε Γυναικολογικό και Μαιευτικό Νοσοκομείο. Έτσι κρίθηκε σκόπιμη η ίδρυση ξεχωριστής έδρας της Γυναικολογίας, στην οποία εκλέχθηκε ο Λογοθετόπουλος και η Κλινική εγκαταστάθηκε στο Αρεταίειο Νοσοκομείο με το κληροδότημα του Καθηγητού Θ. Αρεταίου. Την οργάνωσή της ανέλαβε ο Λογοθετόπουλος και παρέμεινε εκεί μέχρι το 1938. Η Κλινική περιλάμβανε 30 κρεβάτια Γ' θέσης και 16 Α' και Β' θέσης.

Το 1927 απεχώρησε από τον «Ευαγγελισμό» ο μέχρι τότε Διευθυντής της Γυναικολογικής Κλινικής του Ιδρύματος και Ιδρυτής της Έκτακτος Καθηγητής Σωκράτης Τσάκωνας. Σημειωτέον ότι την εποχή εκείνη η Κλινική του «Ευαγγελισμού» θεωρείτο η πλέον σημαντική στην Ελλάδα. Η επίζηλη θέση προσφέρθηκε καταρχήν στον Καθηγητή Νικ. Λούρο, την εποχή εκείνη Έκτακτο Καθηγητή της Μαιευτικής και Γυναικολογίας στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Ο Λούρος όμως δεν αποδέχθηκε ορισμένους όρους του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος και έτσι προτιμήθηκε ο Λογοθετόπουλος που ανέλαβε τη Διεύθυνση της Κλινικής, δεδομένου ότι το Αρεταίειο Νοσοκομείο δεν είχε ακόμη θέσεις για τη νοσηλεία ιδιωτικών ασθενών.

Ο Λογοθετόπουλος διατέλεσε Κοσμήτορας της Ιατρικής Σχολής (1928-1929) και αργότερα Πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών (1932-1933). Στο διάστημα της θητείας του ανέπτυξε μεγάλη οργανωτική δράση. Έτσι αμέσως μετά την εκλογή του (1924) προώθησε την οργάνωση του πρώτου κέντρου ραδιοθεραπείας στην Ελλάδα στο Αρεταίειο Νοσοκομείο για τη θεραπεία των καρκινοπαθών γυναικών αξιοποιώντας για το σκοπό αυτό τη δωρεά 50 mg ραδίου από το Ζαχάρωφ. Επίσης 2 χρόνια μετά την εκλογή του εισηγήθηκε στη Σύγκλητο τη σύναψη δανείου από την Εθνική Τράπεζα για την ανέγερση ειδικής πτέρυγας Θέσεων στο Αρεταίειο για τη νοσηλεία ευπόρων επιτόκων και ασθενών. Ο δανεισμός πραγματοποιήθηκε και ανήλθε στο ύψος των 1.920.000 δραχ με τα οποία επιτεύχθηκε η ανέγερση δωρόφου κτιρίου δύναμης 30 κλινών. Το 1923-25 πέτυχε τη μετατροπή του αμφιθεάτρου του Αρεταείου στη μορφή που έχει σήμερα και το συνένωσε με το παρακείμενο χειρουργείο. Το 1938 με απόφαση της Ιατρικής Σχολής μετατέθηκε στην Α' Μαιευτική και Γυναικολογική Κλινική που στεγαζόταν τότε στο Δημόσιο Μαιευτήριο στην οδό Ακαδημίας 33. Από τη θέση του Καθηγητού συνέβαλε στην ίδρυση νέων νοσοκομειακών μονάδων. Κατά την περίοδο

Εικόνα 1. Κωνσταντίνος Λογοθετόπουλος

Εικόνα 2. Η πολυκατοικία Λογοθετόπουλου

Εικόνα 3: Στρατάρχης von List

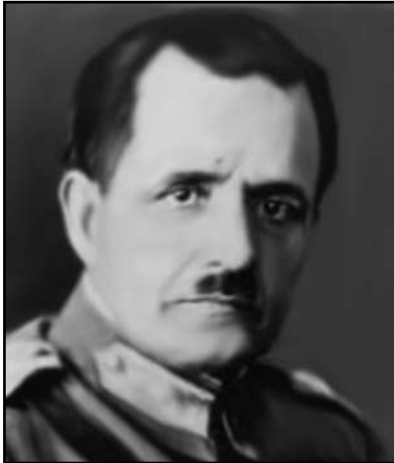
της Πρυτανείας του εγκαινιάστηκαν τα Εργαστήρια της Ιατρικής Σχολής στο Γουδί καθώς και οι Πανεπιστημιακές Κλινικές στα Νοσοκομεία «Λαϊκό», «Ιπποκράτειο» «Ευαγγελισμός» και «Κρατικό». Εξάλλου θεμελιώθηκε το Δημόσιο Μαιευτήριο Αθηνών, δηλαδή το Μαιευτήριο «Αλεξάνδρα» καθώς και το Οδοντιατρικό Σχολείο.

Ο Λογοθετόπουλος συνέγραψε πλήθος μελετών και συγγραμμάτων που δημοσιεύτηκαν στην ελληνική και γερμανική βιβλιογραφία και έτυχε διεθνούς αναγνώρισης. Το δίτομο σύγγραμά του «Γυναικολογία» που μεταφράστηκε και στα γερμανικά αποτελεί κλασσικό σύγγραμμα για την εποχή του. Επίσης κλήθηκε από μεγάλα πανεπιστημιακά κέντρα του εξωτερικού (Παρίσι, Βερολίνο, Λειψία, Μόναχο κ.α.) να εκθέσει τις δικές του νεότερες χειρουργικές μεθόδους και τεχνικές και να πραγματοποιήσει και να επιδείξει εγχειρήσεις ενώπιον καθηγητών και φοιτητών. Για την Ελλάδα θεωρείται ο θεμελιωτής της χειρουργικής Γυναικολογίας και κυρίως των κολπικών εγχειρήσεων και μάλιστα μια εποχή που οι περισσότεροι μαιευτήρες γυναικολόγοι ήταν απλά «αρσενικές μαμές». Ήταν ο εισηγητής της ριζικής υστερεκτομής (εγχείρηση Wertheim) στη χώρα μας για την αντιμετώπιση του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας μιας πρωτοποριακής τεχνικής για την εποχή.

Μεγάλη θεωρείται η προσφορά του στην ελληνική και διεθνή Μαιευτική και Γυναικολογία με την ανακάλυψη και την εφαρμογή του “Logo-tampon” για την αντιμετώπιση των σοβαρών αιμορραγιών του τρίτου σταδίου του τοκετού (ατονία μήτρας) αλλά και των μετεγχειρητικών αιμορραγιών από τη μικρή πύελο μετά από κολπικές κυρίως εγχειρήσεις. Η μέθοδος συνίστατο στην εισαγωγή μέσα στη μήτρα ή στην πύελο μιας μεγάλης τετράγωνης κομπρέσας που έπαιρνε τη μορφή άδειας σακούλας, το παραγέμισμά της με ένα πολύ μακρύ tampon ώστε να σχηματισθεί ένα τεράστιο μανιτάρι και μετά την έλξη των τεσσάρων άκρων της κομπρέσας ασκώντας έτσι πίεση στα μεγάλα πυελικά αγγεία. Η μέθοδος αυτή αναφέρεται και περιγράφεται σε όλα τα κλασσικά συγγράμματα της εποχής ως Logo-tampon.

Ο Λογοθετόπουλος ανήκε στους φωτισμένους δασκάλους και πολλοί διαπρεπείς μετά γυναικολόγοι υπήρξαν μαθητές του. Ένας από αυτούς ήταν και ο μετέπειτα Καθηγητής της Β΄ Έδρας της Μαιευτικής και Γυναικολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Δημ. Αντωνόπουλος. Ένας άλλος, όπως αναφέρεται σε όλες τις βιογραφίες, ήταν ο Υφηγητής της Γυναικολογίας και μετέπειτα Βουλευτής της ΕΔΑ και αγωνιστής Γρηγόρης Λαμπράκης. Αλλά γι' αυτό θα γράψω πιο κάτω. Στην Κλινική του διδάχθηκαν όχι μόνον τη σύγχρονη για την εποχή επιστήμη και τέχνη αλλά και την άφογη οργάνωση και την αυστηρή πειθαρχία του χειρουργείου. Όπως μου έλεγαν στο Βερολίνο, πολλές φορές μάλιστα υπερέβη και τα γερμανικά πρότυπα που ο ίδιος είχε διδαχθεί στη Γερμανία.

Κοινωνικά ανήκε στους πλούσιους μεγαλογιατρούς της εποχής του με μεγάλη περιουσία που αποτελείτο κυρίως από ακίνητα στην περιοχή της Αθήνας. Ακόμη μέχρι σήμερα υπάρχει η μεγάλη 5όροφη πολυκατοικία Λογοθετόπουλου στη γωνία Μπουμπουλίνας και Κουντουριώτου που ανήκει τώρα στο Υπουργείο Πολιτισμού όπου και στεγάζεται. Η οικοδομή είναι έργο του πρωτοπόρου αρχιτέκτονα Κυπριανού Μπίρη του 1930-32, τον οποίον επέλεξε ο Λογοθετόπουλος. Θεωρείται μνημείο της σύγχρονης αρχιτεκτονικής με πρωτότυπες προτάσεις, όπως οι δύο οτοές που εξασφαλίζουν επαρκή φωτισμό στο κτίριο και η εισαγωγή για πρώτη φορά των δομικών όγκων που προεξέχουν από το κυρίως κτίσμα (aircare) (εικόνα 2). Άξιοι μνείας είναι επίσης το μεγάλο παραθαλάσσιο κτήμα του μεταξύ Καλαμακίου και Αλίμου περίπου στην περιοχή που είναι σήμερα το Λούνα Παρκ, το οποίο επισκεπτόμουν με το σχολείο μου στα μαθητικά μου χρόνια, όσο ο Λογοθετόπουλος ήταν στη φυλακή. Εκεί πέρασε ο κατάδικος πρώην

Εικόνα 4: Γεώργιος Τσολάκογλου

Πρωθυπουργός τα τελευταία χρόνια της ζωής του.

Ο Λογοθετόπουλος υπήρξε γιατρός της υψηλής αθηναϊκής κοινωνίας, μέλος της οποίας άλλωστε ήταν και ο ίδιος. Ανήκε στη μασονική στοά, ήταν ιδρυτικό στέλεχος του Ναυτικού Ομίλου Αθηνών, από τους ιδρυτές της Κοινότητας Καλαμακίου κ.ά. Λίγο πριν από την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έγινε και Πρόεδρος του Ελληνογερμανικού Συνδέσμου. Όπως γράφει ο ζωγράφος Περικλής Βυζάντιος, από κοινωνική άποψη ο Λογοθετόπουλος ήταν χίλιες φορές καλύτερος από τους άλλους.

Τη λαμπρή όμως ακαδημαϊκή του καριέρα αμαύρωσε ο άκρατος φιλογερμανισμός του που τον οδήγησε στην υπηρεσία των Ναζί κατακτητών. Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι ο Λογοθετόπουλος είχε παντρευτεί Γερμανίδα, και μάλιστα την κόρη της οικογένειας που διέμενε στο Μόναχο. Η πεθερά του ήταν αδελφή του Στρατάρχη Siegmund Wilhelm von List, Διοικητού της 12ης Στρατιάς της Wehrmacht που μετά την κατάκτηση της Γαλλίας είχε επιφορτισθεί από το Χίτλερ με την εκστρατεία στα Βαλκάνια και μάλιστα στη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα (εικόνα 3). Στη συνέχεια οργάνωσε τη Μάχη της Κρήτης και την κατάληψή της. Κατά τις σπουδές του, λοιπόν, στο Μόναχο ο Λογοθετόπουλος ανδρώθηκε μέσα σε μία τυπική γερμανική

μητριαρχική οικογένεια που η μητέρα (η Mutti) παίζει τον κυρίαρχο και αποφασιστικό ρόλο. Λέγεται μάλιστα ότι η πεθερά του ήλεγχε την πρόοδό του στις σπουδές του και του επέτρεπε να βγει από το σπίτι μόνον όταν ήταν βέβαιη ότι είχε μελετήσει ικανοποιητικά! Είναι επομένως προφανές ότι οι γυναίκες της οικογένειας που ανήκαν στον τυπικό βουαρνέζικο οίκο των von List επηρέαζαν τις πολιτικές του απόψεις και αποφάσεις.

Αλλά και ο στρατάρχης von List εκτιμούσε βαθιά τον γαμβρό της αδελφής του Έλληνα Καθηγητή. Φαίνεται ότι διακατεχόταν από αισθήματα θαυμασμού για τους Έλληνες όχι μόνο λόγω της κλασικής του παιδείας αλλά και λόγω της συγγενικής σχέσης του με το σύζυγο της ανηψιάς του. Αυτό φαίνεται στην ημερήσια διαταγή του μετά την κατάληψη των οχυρών του Ρούπελ τον Απρίλιο του 1941, στην οποία αναφέρει με θαυμασμό ότι «οι Έλληνες υπερασπίστηκαν την πατρίδα τους γενναία» αλλά και στην ενέργεια του Γερμανού Συνταγματάρχη των Τεθωρακισμένων που κατέλαβε τα οχυρά, ο οποίος με προτροπή της Ανωτάτης Στρατιωτικής Διοίκησης παρόταξε ένα Τάγμα κατά την έξοδο των εξασθλωμένων αλλά γενναίων υπερασπιστών του Ρούπελ με επικεφαλής το Διοικητή του Ταγματάρχη Δουράτσο από τη Σύρο που απόδωσε τιμές σε αυτούς και στους αξιωματικούς επέτρεψε να φέρουν τιμητικά τον οπλισμό τους. Αλλά και το μήνυμα του Hitler προς τη Wehrmacht μερικές ημέρες αργότερα, στο οποίο αναφέρει ότι ο μόνος στρατός έως τώρα που μας αντιμετώπισε παληγαρίσια ήταν ο Ελληνικός, φαίνεται ότι σχετίζεται με εισηγήσεις του von List.

Μέσα σε αυτό το κλίμα δεν είναι περίεργη η περαιτέρω γερμανόφιλη στάση του Λογοθετόπουλου, αλλά μάλλον αναμενόμενη. Πράγματι στις 27 Απριλίου του 1941 ήταν από τους πρώτους που έτρεξαν να συγχαρούν το Γερμανό Πρόσβη για τις επιτυχίες της χώρας του με την ιδιότητα του Προέδρου του Ελληνογερμανικού Συνδέσμου. Λίγες ημέρες αργότερα διορίστηκε από τα κατοχικά στρατεύματα Αντιπρόεδρος της πρώτης δοσίλογης κατοχικής Κυβέρνησης του Στρατηγού Γεωργίου Τσολάκογλου καθώς και Υπουργός Υγείας και Παιδείας της ίδιας Κυβέρνησης (εικόνα 4). Από τη θέση αυτή δεν ξέχασε και τις ακαδημαϊκές του δραστηριότητες άλλες από τις οποίες εξετέλεσε με οράματα και άλλες με μικροψυχία.

Έτσι το Δεκέμβριο του 1942 απονέμει στον Επιμελητή του Επικουρικό Καθηγητή τότε της Α' Μαιευτικής και Γυναικολογικής Κλινικής Δημήτριο Αντωνόπουλο τον τίτλο του τακτικού Καθηγητή της Έδρας που κατείχε ο ίδιος. Ο Αντωνόπουλος στην αρχή αποδέχτηκε τη θέση, όμως μετά από δύο μήνες παραιτήθηκε για να επανέλθει πολύ αργότερα υπό νόμιμες πια συνθήκες από την Ιατρική Σχολή το 1959 στη θέση του Τακτικού Καθηγητού της Β' Μαιευτικής και Γυναικολογικής Κλινικής στο Αρεταίειο Νοσοκομείο. Προηγουμένως είχε στραφεί κατά του Καθηγητού Νικολάου Λούρου, ανταγωνιστή και αντιπάλου του στην ακαδημαϊκή του καριέρα, αλλά και κατά του Μαιευτηρίου «Μαρίνα Ηλιάδη». Το Δεκέμβριο του 1941 αντικαθιστά το νόμιμο ΔΣ του Μαιευτηρίου με δοτό. Η παράνομη αυτή ενέργεια ακυρώνεται με απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας και το νόμιμο ΔΣ του Ιδρύματος επανέρχεται για να εκδιωχθεί και πάλι με Νομοθετικό Διάταγμα Συνταγματικού Περιεχομένου (30.8.42) που αποκαθιστά εκ νέου το δοτό ΔΣ του Λογοθετόπουλου. Συγχρόνως επιτάσσει τους χώρους του Δημοσίου Μαιευτηρίου για τις ανάγκες του Στρατού Κατοχής (26.9.42) και με διαταγή του αυτό εγκαθίσταται στον πρώτο όροφο του Μαιευτηρίου «Μαρίνα Ηλιάδη» (ΜΜΗ) που πια περιορίζεται στο ισόγειο του Κτιρίου του.

Με πίεση στο ΔΣ του ΜΜΗ ο Λογοθετόπουλος επιχειρεί την απομάκρυνση του Καθηγητού Νικολάου Λούρου από την Επιστημονική Διεύθυνση του Μαιευτηρίου, την οποία τελικά επιτυγχάνει (31.3.42). Τη θέση του καταλαμβάνει

Εικόνα 5. Το συλλαλητήριο του 1943

γήθηκε στην Ιατρική Σχολή την εκλογή του στη θέση του Υφηγητού της Γυναικολογίας, όπως την είχε προετοιμάσει ο Λογοθετόπουλος.

Το 1942 ο Λογοθετόπουλος υπογράφει διάταγμα με το οποίο ιδρύεται η δεύτερη Ιατρική Σχολή της χώρας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ήταν μια επιθυμία και ένα όραμα όλης της Ελλάδας από τα χρόνια της απελευθέρωσης της Μακεδονίας από τους Τούρκους που όμως υλοποιήθηκε από το Λογοθετόπουλο αμέσως μετά την υπουργοποίησή του στο Υπουργείο Παιδείας τα δύσκολα χρόνια της κατοχής. Πριν από αυτόν κανείς πολιτικός δεν το είχε αποτολμήσει. Πρώτος Καθηγητής της Μαιευτικής και Γυναικολογίας στη νέα Ιατρική Σχολή εκλέχθηκε ο Γεώργιος Τσουτσουλόπουλος, Υφηγητής του Λούρου στο Μαιευτήριο «Μαρίκα Ηλιάδη» και με γερμανική ιατρική παιδεία.

Στο τέλος του 1942 μετά την παραίτηση του Τσολάκογλου από την Πρωθυπουργία ο Λογοθετόπουλος διορίζεται Πρωθυπουργός της ναζιστικής «Ελληνικής Πολιτείας» (2.12.42). Η βραχύβια πρωθυπουργία του συνδέθηκε και με θετικές ενέργειες, όπως τη λύση του επισιτιστικού προβλήματος των υποδούλων Ελλήνων, αλλά και με τις μαζικές διαδηλώσεις και απεργίες εξαιτίας της βίαιης πολιτικής επιστράτευσης εργατικού δυναμικού για καταναγκαστική εργασία στα εργοστάσια της Γερμανίας που είχε αναγγείλει και υπογράψει (Gastarbeiter). Πράγματι στις 23.2.43 δημοσιεύεται στη ναζιστική εφημερίδα «Γερμανικά Νέα» η διαταγή του Στρατηγού Speidel για την πολιτική επιστράτευση των Ελλήνων. Το ίδιο βράδυ δημοσιεύεται στην «Εφημερίδα της Κυβερνήσεως» σχετικό διάταγμα με τίτλο «Περί υποχρεωτικής εργασίας του αστικού πληθυσμού της Ελλάδος» υπογραμμένο από τον Πρωθυπουργό Λογοθετόπουλο. Ο κόσμος διαμαρτύρεται και αντιδρά στην αρχή αυθόρμητα και μετά οργανωμένα. Η κορύφωση της αντίδρασης του Ελληνικού λαού στα σχέδια των Γερμανών κορυφώθηκε με το μεγάλο συλλαλητήριο της 5.3.43, στο οποίο υπήρξαν και θύματα 5 νεκροί και 50 τραυματίες (εικόνες 5, 6). Μετά από αυτό ο Λογοθετόπουλος ακυρώνει το διάταγμα της πολιτικής επιστράτευσης (10.3.43). Μερικές ημέρες αργότερα (7.4.43) υποχρεώνεται από τους κατακτητές και ο ίδιος σε παραίτηση από την πρωθυπουργία λόγω ανεπάρκειας. Χρειάζονταν ένα δυναμικότερο Πρωθυπουργό για να αντιμετωπίσει τις διαμαρτυρίες και τη συνεχώς ογκούμενη δυσαρέσκεια του λαού. Για διάδοχό του επέλεξαν, λοιπόν, ένα βετεράνο πολιτικό, τον Ιωάννη Ράλλη.

Ό, τι όμως δεν πέτυχε ο Λογοθετόπουλος με την πολιτική επιστράτευση το κατόρθωσε με ανάλογη προσπάθεια στους γιατρούς. Πράγματι η Γερμανία και οι κατεχόμενες χώρες είχαν ανάγκη να επανδρώσουν τα Νοσοκομεία τους με ιατρικό προσωπικό λόγω ελλείψεων από τη στράτευση των γιατρών τους και απασχόλησής τους στα διάφορα πολεμικά μέτωπα. Με διαταγή, λοιπόν, της Ανώτατης Στρατιωτικής Διοίκησης ο Λογοθετόπουλος έπεισε ομάδες γιατρών κυρίως απασχολούμενους στην Κλινική του να μεταβούν στη Γερμανία ή την Αυστρία με πρόφαση την μετεκπαίδευσή τους αλλά στην πράξη για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες του άξονα (Gastarzte). Πολλοί, λοιπόν, υπέκυψαν στον πειρασμό, δεδομένης και της δυστυχίας στη χώρα μας εκείνη την εποχή μέσα στο σκοτάδι της κατοχής, όμως μετά τον πόλεμο γύρισαν πίσω με πιστοποιητικά σφραγισμένα με τη σβάστικα που όμως τα χρησιμοποίησαν για την ακαδημαϊκή τους ανέλιξη στη χώρα μας! Άλλοι έμειναν και σταδιοδρόμησαν στη Γερμανία, όπως είχα την ευκαιρία να διαπιστώσω προσωπικά και να τους γνωρίσω μετά τον πόλεμο.

Ο Λογοθετόπουλος διαμαρτυρήθηκε πολλές φορές στις Αρχές Κατοχής για την καταπιεστική πολιτική στη βουλγαροκρατούμενη ζώνη και απαίτησε τον περιορισμό των αυθαιρεσιών τους. Μάταια όμως. Από την άλλη μεριά βέβαια κατηγορείται από πολλούς ότι έκλεισε τα μάτια απέναντι στα σχέδια των Γερμανών για την εξολόθρευση των Ελλήνων Εβραίων παρά τις εκκλήσεις του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού και άλλων δημοσίων προσώπων της εποχής.

Πάντως για τη δράση του στην κατοχή υπάρχουν διχογνωμίες ακόμα και στο χώρο της αριστεράς. Στο κυριακάτικο φύλλο της 25.4.99 ο «Ριζοσπάστης» με τίτλο «Θα στείλω τα καράβια όπου θέλω», γράφει: «Ο εγκάθετος των Γερμανών κατοχικός Πρωθυπουργός Λογοθετόπουλος είπε δύο φορές ΟΧΙ στους κατακτητές αποσύροντας τα διατάγματά του

στην αρχή ο αναφερθείς Επιμελητής του Λογοθετόπουλου Καθηγητής Δημ. Αντωνόπουλος (13.7.42 - 25.3.43) και μετά ο ίδιος ο Λογοθετόπουλος ύστερα από την απομάκρυνσή του από την Πρωθυπουργία (25.3.43 - 28.3.45). Ο ίδιος ο Λούρος περιγράφει τα αποχαιρετιστήρια στο Μαιευτήριο «Μαρίκα Ηλιάδη» συγκλονιστικά. Όλοι σχεδόν οι συνεργάτες του παραιτήθηκαν σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την κατοχική ενέργεια του Λογοθετόπουλου. Όλοι εκτός από ένα νέο υποβοηθό που ο Λούρος συμπαθούσε ιδιαίτερα για το αθλητικό του παρελθόν, όπως γράφει ο ίδιος.

Αυτός ήταν ο Γρηγόρης Λαμπράκης! Ο Λαμπράκης έμεινε και συνεργάστηκε με τον κατοχικό Πρωθυπουργό. Ο Λούρος όμως δεν του κράτησε κακία. Το 1950 εισή-

Εικόνα 6. Ενλογραφία από το συλλαλητήριο του 1943

της Γερμανίας και στη νίκη του άξονα. Ο διαπρεπής ζωγράφος Περικλής Βυζάντιος περιγράφει στην αυτοβιογραφία του μία συνάντηση σε κοινωνική συγκέντρωση που είχε με τον τότε Αντιπρόεδρο της πρώτης κατοχικής Κυβέρνησης το 1941. Σε παρατήρηση που του έγινε σχετικά με την επικείμενη διακοπή της λειτουργίας του τραμ λόγω έλλειψης καυσίμων, ο Λογοθετόπουλος απάντησε: «Αφού οι φίλοι μας οι Άγγλοι μας βούλιαξαν τα βαπόρια;». Όταν του αντέτεινε ότι οι Άγγλοι ήταν η μόνη ελπίδα μας για να απελευθερωθούμε συνέχισε: «Με προσβάλλετε αν νομίζετε ότι θα ελάμβανα μέρος στην Κυβέρνηση αν δεν ήμουν βέβαιος ότι η Ελλάδα θα εξέλθει ακεραία μετά τη νίκη της Γερμανίας. Η Γερμανία δε συμπαθεί ούτε είναι ενθουσιασμένη με την Ιταλία ώστε να καταστρέψει την Ελλάδα που είναι ναυτικό κράτος και θα της είναι χρησιμότερη στο μέλλον. Αλλά άλλα λέγει η Αγγλική προπαγάνδα». Σε ερώτηση πως βλέπουν οι Γερμανοί τις επιχειρήσεις στο ανατολικό μέτωπο της Ρωσίας, απάντησε «Πως τις βλέπουν; Μα όπως είναι. Τραβιούνται πίσω να περάσει ο χειμώνας και να ξαναεπιτεθούν την άνοιξη. Εγώ νομίζω ότι τρελάθηκε όλη η Ελλάς να πιστεύει ότι είναι ποτέ δυνατόν να νικηθεί η Γερμανία». Μετά η συζήτηση στράφηκε στα εσωτερικά θέματα και όταν ρωτήθηκε γιατί δε λαμβάνει μέτρα για την Αστυνομία και τα Υπουργεία που όλα έχουν ξεχαρβαλωθεί, απάντησε: «Τι θέλετε να κάνω; Δεν μπορώ να βρω συνεργάτες. Όλοι οι Έλληνες είναι αγγλόφιλοι».

Εξάλλου διατυπώνει τις ιδέες του σε άρθρα του που δημοσιεύτηκαν στη διάρκεια της Κατοχής. Έτσι στο πρώτο φύλλο του ναζιστικού περιοδικού «Νέα Ευρώπη» οραματίζεται το «κοινό των Ευρωπαίων» και γράφει σύντομο άρθρο σχετικά με τις αρχαίες αμφικτιονίες με τίτλο «Το ελληνικό πνεύμα δια την συνεργασία των λαών» όπου περιγράφει τις ναζιστικές αντιλήψεις σχετικά με το θέμα. Στο δίμηνο περιοδικό «Επιθεώρηση της Ευρωπαϊκής Νεολαίας» που δημοσίευαν άρθρα τους πολλοί διαπρεπείς επιστήμονες και πολιτικοί από όλες τις κατεχόμενες χώρες της Ευρώπης, ο Λογοθετόπουλος γράφει το 1943 για την έννοια της Ενωμένης Ευρώπης αλλά πάλι με τη ναζιστική άποψη της υποταγής της υπό την κυριαρχία της Γερμανίας, δηλαδή μιας τελείως διαφορετικής Ευρωπαϊκής Ένωσης από αυτή που βιώνουμε σήμερα.

Φαίνεται, όμως, ότι η γερμανοφιλία του δεν εφησύχαζε τη συνείδησή του για τις πράξεις του απέναντι στη σλαβωμένη πατρίδα. Είχε επίγνωση για το τι έκανε και αυτό τον βασάνιζε. Ο Περικλής Βυζάντιος που γνώριζε το Λογοθετόπουλο από παλιά υπό την ιατρική του ιδιότητα, τώρα τον βρήκε αγνώριστο, πρόωρα γερασμένο, ιδίως πνευματικά. Γράφει: «Άλλοτε είχε μάτια που πρόδιδαν κάποια θέληση και ενεργητικότητα. Τώρα ήταν μια φυσιογνωμία σβησμένη. Με κύκλους γύρω από τα μάτια του που ήταν σαν δακρυσομένα και το στόμα του να έχει φύγει κυριολεκτικά από τον άξονά του. Είναι βέβαιο ότι προ ετών ουδέποτε θα δεχόταν να υπηρετήσει τους Γερμανούς. Τώρα το πρόωρο γήρας, μία πικραμένη εγωιστική φιλοδοξία, μία Γερμανίδα γυναίκα τον έκαναν να αναλάβει μία υπόθεση τόσο ανάξια και

για την πολιτική επιστράτευση στις 5.3.43 και την επέκταση της Βουλγαρικής κατοχής στις 22.7.43». Η εφημερίδα μετά από δεύτερη σκέψη επανέρχεται την επόμενη Κυριακή (2.5.99) με διόρθωση γράφοντας: «Ποτέ κανένας από τους τρεις πρωθυπουργούς δεν είπε ΟΧΙ στους Γερμανο-ιταλούς κατακτητές. Στην περίπτωση της κινητοποίησης του λαού στις 5.3.43 κατά της επιστράτευσης ο Λογοθετόπουλος απλώς εκτέλεσε εντολή της χιτλερικής διοίκησης ανακοινώνοντας την απόφαση για οριστική ματαίωση της πολιτικής επιστράτευσης. Και η απόφαση ήρθε κατευθείαν από τον καγκελάριο Χίτλερ, ο οποίος μπροστά στον πρωτοφανή όγκο της παλλαϊκής συγκέντρωσης του λαού της Αθήνας και του Πειραιά αναγκάστηκε να «βαρέσει υποχώρηση» άρδην! Στην περίπτωση της κινητοποίησης ενάντια στην επέκταση της βουλγαρικής κατοχής στις 22.7.43 δεν ήταν Πρωθυπουργός ο Λογοθετόπουλος». Το επιχείρημα της δυσανεξίας των Γερμανών από τις μεσολαβητικές προσπάθειές του που οδήγησαν στην πρόωρη παύση του από την πρωθυπουργία χρησιμοποιεί όμως και ίδιος ο Λογοθετόπουλος στο απολογητικό του βιβλίο «Ιδού η αλήθεια» που εξέδωσε μετά τον πόλεμο.

Όποσδήποτε και χωρίς αμφιβολία ο Λογοθετόπουλος δε συνεργάστηκε με το Στρατό Κατοχής ευκαιριακά λόγω των συγγενικών του σχέσεων για να καταλάβει αξιώματα. Οι πεποιθήσεις του ήταν βαθιά ναζιστικές επηρεασμένες από το οικογενειακό του περιβάλλον. Πίστευε στην υπεροχή

αντιπαθητική». Αν και ισχυριζόταν ότι ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας για να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της σε καιρούς χαλεπούς, η σκέψη αυτή δεν τον ηρεμούσε.

Μετά την παραίτησή του από την πρωθυπουργία την άνοιξη του 1943 ο Λογοθετόπουλος ιδιώτευσε και παρέμεινε Διευθυντής του Δημοσίου Μαιευτηρίου και Καθηγητής της Α΄ Έδρας της Μαιευτικής και Γυναικολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (25.3.43 – 28.3.45). Με την αποχώρηση των Γερμανών κατακτητών το Σεπτέμβριο του 1944 ακολούθησε τα στρατεύματα κατοχής και διέφυγε στη Γερμανία. Εκεί αργότερα συνελήφθη ή κατ' αυτόν παραδόθηκε στον Αμερικανικό Στρατό και το 1946 μεταφέρθηκε με αμερικανικό μεταγωγικό αεροπλάνο στη Θεσσαλονίκη και παραδόθηκε στις Ελληνικές Αρχές. Στο μεταξύ το Μάιο του 1945 είχε δικασθεί ερήμην από το Ειδικό Δικαστήριο Δοσιλόγων και είχε καταδικασθεί σε ισόβια κάθειρξη και στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων για τη συνεργασία του με τους Γερμανούς. Το Φεβρουάριο του 1946 φυλακίζεται. Στις 3 Ιανουαρίου του 1951 αποφυλακίζεται μετά από απονομή χάριτος λόγω ανηρέστου βλάβης της υγείας του. Έκτοτε παραμένει έγκλειστος στο κτήμα του στο Καλαμάκι. Το 1948 κυκλοφορεί βιβλίο με τίτλο «Ίδού η αλήθεια» για να υπερασπισθεί τον εαυτό του, την πολιτική του και τις πράξεις του. Εκεί περιγράφει τη δράση του κατά την κατοχή και υπερτονίζει ότι εκδιώχθηκε πρόωρα από την πρωθυπουργία μετά από σύντομη θητεία μόλις 5 μηνών λόγω της επικριτικής του στάσης απέναντι στα στρατεύματα κατοχής και της αντίθεσής του σε μέτρα που έλαβαν ή προτίθονταν να λάβουν κατά του ελληνικού λαού.

Στις 8 Ιουλίου του 1961, δηλαδή 10 χρόνια μετά την αποφυλάκισή του, ο Λογοθετόπουλος πεθαίνει από καρκίνο στο κτήμα του στο Καλαμάκι απομονωμένος, περιφρονημένος και απαξιωμένος παρά τη λαμπρή επιστημονική και ακαδημαϊκή διαδρομή του. Όμως και σήμερα συνεχίζει να θεωρείται ο δάσκαλος και θεμελιωτής της νεότερης Γυναικολογίας στην Ελλάδα και να τιμάται γι' αυτό στον τόπο του αλλά και στο εξωτερικό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αντωνόπουλος Δ.: *Το Αρεταίειον Νοσοκομείον. Αθήνα, 1969*
2. Βυζάντιος Περ.ΙΗ *ζωή ενός ζωγράφου. Αυτοβιογραφία. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. 1994*
3. Γεωργακόπουλος Π.Α.: *Ο Καθηγητής Ν.Λούρος στο Μαιευτήριο «Μαρίκα Ηλιάδη».Ελλην. Μαιευτ. Γυναικολ. 11(4), 342, 1999*
4. Κωνσταντίνος Λογοθετόπουλος. <http://el.wikipedia/wiki/>
5. <http://www.sansimera.gr/>
6. <http://www.ele.gr/>
7. Λούρος Ν. Κ. *Χτες. Ελλην. Παιδεία, Αθήνα, 1980*
8. Παπανικολάου Ν. Α.: *Γυναικολογία. Παρισιάνου, Αθήνα, 1994*
9. Ριζοσπάστης *Κυριακή 2.5.99*